

La Renaixença valenciana, malgrat tot

Rafa Roca reconsidera a l'alça el moment cultural de la Renaixença però presentant-la erròniament com precedent d'un projecte nacionalista

Assaig

POR FERRAN ARCHILÉS

■ Aquesta és una terra d'inconsistència i discontinuïtat, de genialitats o d'inspiracions sobtades que no perduren. Almenys és així en l'àmbit intel·lectual, i no sempre la falta de continuïtat institucional és culpa dels estudiosos. Per això sorpren tant una tasca com la que des de fa ja més d'una dècada porta endavant **Rafael Roca**. Amb tenacitat i solidesa ha anat construint una obra de reinterpretació del significat de la Renaixença. Incansablement, article rere article i llibre rere llibre Roca ha capgirat, en gran mesura, el significat que **Teodor Llorente** en particular i el moviment de la Renaixença valenciana en conjunt, ha significat.

El *valencianisme de la Renaixença* és, pel moment, la darrera aportació de Roca en aquest sentit. El llibre planteja l'estudi de l'aportació cultural, bàsicament la poètica, la que girava al voltant dels Jocs Florals, que va representar la Renaixença valenciana. I, de nou, es planteja amb un coneixement minuciós. Cal destacar que Roca pren el seu objecte d'estudi amb absoluta normalitat i contra els tòpics més estesos sobre el caràcter carrincló i insignificant de tot plegat, una perspectiva que ha fet inversemblantment sobrer qualsevol estudi del fenomen fins ara. A més, l'estudi es fa no en el sentit de mesurar la qualitat litererària sinó «política», és a dir del sentit polític que aquelles activitats representaven. En definitiva, la tesi de Roca és que aquell *valencianisme* indubtablement poètic, era alguna cosa més que fer només versos. Per la via del seu apoliticisme autodeclarat, la Renaixença valenciana (i els Jocs Florals i els seus preàmbuls tot ocupant-ne un lloc central) hauria contribuït, en canvi, a fer *valencianisme*: a fer política. La tesi de fons, per tant, resultaria coneguda als lectors d'altres treballs de Roca, que ara ofereix un novedós estudi d'aquells certàmens i celebracions d'entre 1859 i principis del segle XX.

En efecte, en paraules de Roca l'objectiu del llibre és «desdemonitzar —passez le mot— els Jocs Florals de València» ja que aquests hau-

rien servit positivament per a l'exaltació social de la llengua, fomentar la producció literària i facilitar els contactes amb la resta de les terres de llengua catalana.

En aquest sentit, el propòsit de Roca em sembla inqüestionable. En canvi, em sembla més discutible que per la via de la reconsideració l'autor oblide que, aquelles celebracions s'inscriuen en un context social i polític prou més complex del que pareix apuntar. Per exemple, l'exaltació de **Llombart** i llur tasca respecte de (i contra) la de **Llorente** ha estat una interpretació funesta, que de fet Roca ha contribuït a corregir. Però això no pot fer oblidar qui era **Llorente**, i el fet bàsic de que el seu projecte socialment i políticament conservador, implicà uns mitjans, uns objectius i uns referents per definició excloents.

Em sembla fora de dubtes que criticar a **Llorente** per espanyolista i no fer-ho amb **Llombart** és del tot ridícul. Però un cop tots dos igualats en això, cal pensar quin era el sentit que, possem per cas, el projecte **llorentí** o el dels **Jocs Florals** tenien des d'un punt de vista social. Qui hi participava? A qui s'adreçaven? Què significava la insistència tradicionalista del seu discurs? Quin horitzó social dibuixava per a una sana societat valenciana?

En la meua opinió, Roca, per bé que siga comprensible el perquè, emfatitza en excés i de manera gairebé exclusiva, l'aportació de la

RAFAEL ROCA El valencianisme de la Renaixença

► XII Premi d'Assaig
Mancomunitat de la Ribera Alta,
► ALZIRA, BROMERA, 2011.

Renaixença al *valencianisme*, és a dir, a l'afirmació d'una identitat cultural valenciana lingüísticament definida, desgallant tot el que envolta aquesta defensa d'un projecte ideològicament i socialment precís. *Políticament* precís, doncs. Tot i que el llibre manté un rigorós respecte a la cronologia, li manca profunditat en l'anàlisi històrica dels contextos. El que està fora de discussió és que la tasca de la Renaixença fou clau per a la construcció de la identitat regional valenciana, del discurs regionalista. Però, en la meua opinió el valencianisme és una altra cosa.

Roca tendeix a pensar en la Renaixença com un precedent, en efecte, del valencianisme polític. I per això remarca el fet que el discurs de **Faustí Barberà** del 1902, que **Alfons Cucó** va situar com a data de naixement d'aquell, es produí en el marc de **Lo Rat penat**. Però, deixant al marge que aquest discurs potser no és tan netament el que **Cucó** va intuir, cal destacar que al País Valencià com a Catalunya, entre la Renaixença i el nacionalisme polític hi ha prou més de tall que de continuïtat. Perquè, sense oblidar les continuïtats (que van dotar de materials culturals el trànsit de l'una a l'altre), és impossible no fer notar el tall polític explícit: el pas a una concepció nacional. Un pas que mai la Renaixença va poder fer, ni ací ni a Catalunya. Per això, la contribució central a la construcció de la identitat regional que la Renaixença va fer no pot presentar-se com un precedent d'un projecte nacionalista, ni com una fase. La construcció de la identitat valenciana com regional sentà, de manera decisiva, les bases d'un model d'identitat: valencianíssima i espanyolíssima. No podia fer altra cosa.

El valencianisme polític actual, el nacionalisme valencià, per empenyat que estiga amb l'herència fusteriana és d'ella i a tot estirar (i amb mala consciència fluctuant) del valencianisme de preguerra, d'on prové. Però no de la Renaixença. Així són les coses, i no cal encaparrar-s'hi. Altra cosa és que duguem a **Rafa Roca** una reconsideració a l'alça d'un moment cultural molt important del passat valencià. Decisiu per a fer que la identitat valenciana persistira. Però com a regió. Ni un sol pas endavant. Altra cosa és que els suposats hereus d'aquell regionalisme hagen oblidat fins i tot el seu contingut cultural valencianista. Ni a regionalistes arriben... Que n'hauria dit **Llorente**? Em sembla que **Roca** els ho pot explicar...

MARI CARMEN SÁEZ

Illa retrobada

► Premi *Josep Maria Ribelles Vila* de Puçol, 2009. ONADA EDICIONS, 2010 BENICARLÓ

Llunes ceges però rebeldes

Poesia

POR LLUÍS ALPERA

■ **Mari Carmen Sáez**, sòcia fundadora del Grup Poètic Argila de l'Aire, és un personatge singular dins l'animació cultural poètica del País Valencià car ha participat en nombrosos recitals de poesia, teatre, conta contes, tallers d'escriptura, etc. i, a hores d'ara, una de les poetes més dinamitzadores de la lírica valenciana.

Autora bilingüe, ha publicat diverses obres en català i castellà, tant de poesia com de teatre, i ha aconseguit premis interessants. *Illa retrobada* és la tercera obra poètica que publica i representa la consecució d'un objectiu que s'anuncia ja al mateix títol. Com molt bé apunta **Fluixà** dins el pròleg, la poesia de **Sáez** és més de suggeriments i de sensacions que no de descripció de fets, com tampoc no és una poesia conceptual. Dins un to marcadament romàntic i ben nostàlgic, la poeta ens transmet la seua tristesca carregada de *llunes cegues* per totes bandes, però disposada alhora per al combat i la rebel·lió d'un món que no li agrada: *Vull traure-ho de dins, arrancar-m'ho d'arrel*. Algunes de les imatges del poemari són ben originals i fortament colpidores: *Les parets badallen i s'estrenyen o Plouen úniversos acabats de nàixer/ davallant-me pels braços nus,/ brins de mar fregant-me els pits*.

A mida que avança el poemari, el laberint líric de sensacions i d'imatges t'omple, cada vegada més, *els ulls de mar ferida/ corall on es dessagna el vespre* i constata que la pell retrobada —títol de la tercera part del poemari— arriba al seu objectiu de què parlàvem al principi: el retorn a l' *Illa retrobada*. Un nom i un poemari a tenir ben present.

CRÍTICAS DE ANTONIO GASCÓ

MAHLER UNA RESURRECCIÓN METAFÍSICA

► Orquesta Filarmónica de Berlín, Coro de la Radio de Berlín, M. Kozena, mezzo, K. Royal, soprano. Director S. Rattle.

↓ No es nueva ni improvisada la devoción de sir **Simon Rattle** por **Mahler**. EMI ya le registró hace más de una década un ciclo (terminado con la filarmónica de Berlín de la que actualmente es titular) con la sinfónica de Birmingham, que recibió no pocos galardones. Una de las ediciones más premiadas fue la de la segunda sinfonía en la que contaba como solistas con dos voces excepcionales como eran **Aleen Augger** y **Janet Baker**. Sobre esta sinfonía vuelve el director de Liverpool para ofrecerla en un concierto celebrado en el histórico *karajaneum* berlinés en noviembre del pasado año. El registro es el resultado de una toma en vivo de esta audición. Acompañan a la prestigiosa centuria, el coro de la radio berlina, la soprano **Kate Royal** y la mezzo **Magdalena Kozena**, esposa del director, con quien, curiosamente, no tiene demasiados registros en común. El CD permite apreciar significativos matices que el director aporta con un criterio introspectivo y que van desde la opulencia al recato místico, con una precisión de orfebre del sonido, en tiempos más morosos que en su primera grabación. Esta aproximación a Mahler es distinta; de «microgestión» y ello, tal vez, le resta contingente pasional en aras de lo exegético, hecho que se aprecia en las reservadas intervenciones de las voces femeninas solistas. Si el lector busca un Mahler metafísico, esta es su versión.

Segunda sinfonía, Resurrección EMI DDD. Dos CD

GOUNOD DE LA ESCENA AL TEMPLO

Requiem en DoM. Misa en SolM. Mirare DDD Un CD

► C. Muller, soprano, V. Bonnard, alto, C. Einhorn, tenor, C. Immler, bajo. Conjunto vocal e instrumental de Lausanne. Director M. Corboz

↓ El sello **Mirare** registra un programa nada habitual, pero tan bello como interesante, que recoge dos obras sacras de **Gounod** escritas en sus últimos años de vida: su postrer *Réquiem* y la *misa en Sol menor*. El autor de *Faust* tuvo gran dedicación por la música religiosa a la que aportó no solo la inspiración de sus melodías, sino una mezcla de espiritualidad y *phatos* escénico que singularizan sus obras y que las hacen aptas para el culto. Del *Réquiem* escrito a la memoria de su hijo, muerto a los 5 años, realizó Gounod versiones que van desde el acompañamiento sinfónico al de un grupo de cámara y arpa, versión ésta que ha elegido **Corboz** para llevarla al disco, en la que se patentiza el carácter dramático de la misa junto con la intimidad que parece deducirse de su propósito. El director suizo llega al romanticismo desde su experiencia con el barroco y el clasicismo y ello le hace ser transparente en la dicción, haciendo un *Kirie* de camino penitencial, un *Dies irae* en el que subyuga por los trémolos, un elevado *Recordare* de la soprano acompañado por el arpa o el conrito *Lacrimosa*, amén del *Pie Iesu* en el que resucita el cromatismo del introito inicial. La *Misa en Sol* escrita bajo la influencia de la escucha de los oficios gregorianos en la abadía de Solesmes, patentiza los contrastes entre las secciones homofónicas y los muy limpios contrapuntos que **Corboz** materializa en una dicción precisa de excepcional musicalidad y proyección aérea.